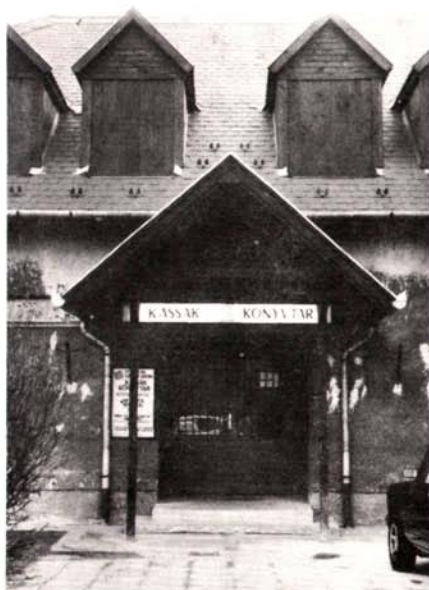
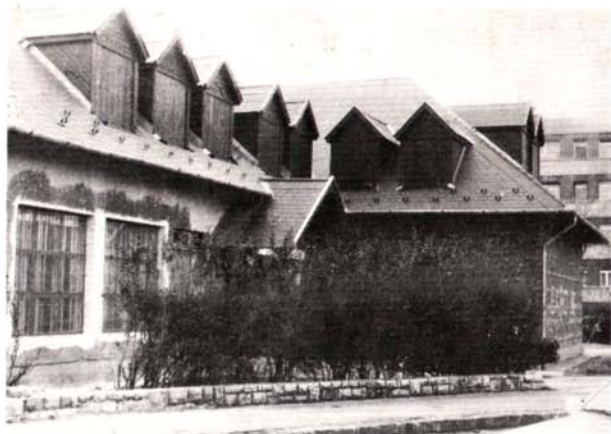

könyv
könyvtár
könyvtáros

1992 · 1
december

**Képek az új zuglói könyvtárról
Cikkünket lásd a 38. oldalon
(Révész András felvételei)**

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1992. december

Tartalom

Beköszöntő	3
Megállapodás	3
Bereczky László: Tisztelt Könyvtárak és Könyvtárosok	5
Sóron László: A könyvtár- és a szakirodalmi tájékoztatásügy törvényi szabályozásának koncepciója	6
Poprády Géza: LIBER konferencia Budapesten	14
Antall József megnyitója	16
A könyvtári és informatikai kamara és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete együttműködésének alapelvei	20
<i>Perszonália</i>	
Somkuti Gabriella: Az idei Szinnyei József-díjasok	22
Szilágyi Péter: „Majd megnézzük a Sándor Pistában”	24
<i>Könyvtári élet</i>	
Gellér Ferencné: A hívószó: információ	29
Surján Miklós: Új kihívások előtt a közművelődési könyvtárak	30
Új könyvtár Zuglóban (P.E.)	38
Ünnep a Könyvtárellátóban	39
Vállalkozási Információs Projekt	42
Gulyás Miklós: Helyzetjelentés Svédországból (<i>Extra Hungariam</i>)	43
Balázs Mihály: A magyarországi iskola millenniuma (<i>Könyv és Nevelés</i>)	45
<i>Holmi</i>	49
Az MTA Könyvtárának pályázata	50
Pogány György: Berzsenyi Dániel: A magyarországi mezei szorgalom' néhány akadályairól (<i>Recenziók</i>)	51
Arató Antal: A Miskolci Városi Könyvtár kiadványai	52
A Téli Könyvvásár kínálatáról	53

Cikkeink szerzői

Antall József a Magyar Köztársaság miniszterelnöke, *Arató Antal*, az OSZK munkatársa, *Balázs Mihály*, az OPKM ny. főigazgatója, *Bereczky László*, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* főszerkesztője, *Gellér Ferencné*, a Debreceni Megyei Könyvtár osztályvezetője, *Gulyás Miklós*, a Stockholmi Városi Könyvtár munkatársa, *Maróti Istvánné*, a Könyvtárellátó igazgatója, *Pálvölgyi Endre* ny. újságíró, *Pogány György*, az MTA Zenetudományi Intézetének munkatársa, *Poprády Géza*, az OSZK főigazgató-helyettese, *Somkúti Gabriella*, az OSZK ny. osztályvezetője, *Sóron László*, az MKM könyvtári osztályának vezetője, *Surján Miklós*, a Pécsi Megyei Könyvtár igazgatója, *Szilágyi Péter* újságíró.

Szerkesztőbizottság
Poprády Géza elnök,
Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Sóron László, Tóthné Környei Márta

A szerkesztőség tagjai:
Bereczky László főszerkesztő,
Bajai Mária tervezőszerkesztő,
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1134 Bp., Váci út 19.

Telefon: 131-2992/120

Felelős kiadó: **Maróti Istvánné** igazgató

Készült az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: **Balogh Mihály** ügyvezető igazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól, az Országos Széchényi Könyvtártól, a Magyar Könyvtárosok Egyesületétől, a Könyvtári és Informatikai Kamarától, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumtól, a Magyar Hitelbank „Táncsics Mihály” Alapítványától

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

From the contents

László Sóron: Library and the conception of legal regulation in scientific information services (6);

Géza Poprády: LIBER annual conference, Budapest, July 1-4, 1992 (14);

Péter Szilágyi: Interview with István Sándor, compiler of the Hungarian Ethnographic Bibliography (24).

Beköszöntő

A megszűnt *Könyvtáros* című lap helyett az MKM Könyvtári Osztálya, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Könyvtári és Informatikai Kamara, az Országos Széchényi Könyvtár és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum új folyóirat indítását határozta el.

A lapalapítók új címen, új formában, új tartalommal és szerkezetben kívánják a korszerű könyvtártudományi és informatikai kérdéseket tárgyalni. A lapalapítók által delegált új szerkesztőbizottság és a három fős szerkesztőség elsősorban a magyar könyvtárak problémáinak feltárására, elemzésére és a hazai könyvtári közéletet érintő legfontosabb kérdések megismertetésére vállalkozik.

Szándékunk szerint a lap irányvonalát meghatározó cikkek, tanulmányok, közlemények megjelentetése mellett a könyvtáros-informatikus társadalom és a széles nagyközönség számára készülő lap fórumot biztosít minden kolléga számára, valamennyi könyvtártípus eredményeinek és gondjainak bemutatására, valamint a könyvtárosi-könyvtári gyakorlat segítésére.

A jelentősebb könyvtárak és a könyvtárosokat érintő események ismertetése mellett központi szerepet szánunk az előttünk álló fejlesztési feladatokhoz és a korszerű ismeretekkel rendelkező új könyvtáros generáció felneveléséhez elengedhetetlen könyvtáros képzés kérdéskörének. Ugyanakkor törekszünk könyvészeti kérdések tárgyalására, az értékes kortárs irodalom és az oktatást szolgáló művek elemző, kritikai értékelésére.

A különböző nézeteket tiszteletben tartva, széles kitekintést biztosítva, mindenkor a szakma érdekét szem előtt tartva kívánjuk szerkeszteni a lapot, melyben számítunk a könyvtáros-informatikus társadalom segítségére. Tárgyilagosan a megoldást keresve írjunk együtt a minket foglalkoztató kérdésekről.

A szerkesztőbizottság

Megállapodás

a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* című folyóirat alapítása tárgyában, amely létrejött a MKM Könyvtári Osztálya, az OSZK, az OPKM, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és a Könyvtári és Informatikai Kamara között az alábbiak szerint:

1. A MKM Könyvtári Osztálya, az OSZK, az OPKM, az MKE, a KIK (továbbiakban egységesen: felek) megállapodnak abban, hogy szükségesnek tartják a könyvtáros szakma, valamint a könyvtárak, mint intézmények részére szakmai tájékozódást (könyvtártudományi és gyakorlati kérdéseket, nemzetközi kitekintést stb.) szolgáló havonta megjelenő folyóirat alapítását.

3. A lapalapítók a lap irányvonalát az alábbiakban határozzák meg:

A korszerű könyvtártudományi és informatikai kérdések sokoldalú tárgyalása, a magyar könyvtárak és a könyvtári közéletet érintő problémák – beleértve a könyvtárosképzést – ismertetése, elemzése. Könyvészeti kérdések, így az értékes kortárs irodalom és az oktatást szolgáló művek elemző kritikai bemutatása. Továbbá fórum biztosítása a kiemelkedő jelentőségű könyvtárak, illetve a különböző könyvtártípusok eredményeinek és problémáinak ismertetésére.

4. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* fenntartásával kapcsolatos költségek viselésében a felek az alábbiak szerint vállalnak kötelezettséget:

- a) MKM Könyvtári Osztálya az 1992. évi költségvetésben 2 M (millió) Ft-ot biztosít a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* című folyóirat céljaira az Országos Széchényi Könyvtár költségvetésében.
- b) OSZK az 1992. évben a költségvetéshez 50 000,- Ft-tal járul hozzá.
- c) OPKM 1/2 szerkesztői állás költségeit vállalja.
- d) Magyar Közkönyvtárosok Egyesülete 1992. szeptemberében nyilatkozik a támogatásról.
- e) Könyvtári és Informatikai Kamara 1992-re nem vállal kötelezettséget, 1993-ban a Közgyűlés döntése szerint támogatja a folyóiratot.

5. A felek megállapodnak, hogy a szerkesztőbizottság tagjait maguk közül jelölik ki oly módon, hogy minden alapító szervezet egy-egy tagot delegál a szerkesztőbizottságba.

A szerkesztőbizottság tagjai:

MKM	Sóron László
MKE	Maurer Péter
OSZK	Poprády Géza
OPKM	Tóthné Környi Márta
Inf. Kamara	dr. Domsa Károlyné

A szerkesztőbizottság mindenkori elnökét – meghatározott időtartamra – a bizottság tagjai választják maguk közül. A szerkesztőbizottság képviseli az alapítókat, így jogosult a folyóirattal kapcsolatos minden kérdésben – kivéve a megszűnést – dönteni.

A szerkesztőbizottság elnökének jogkörét az alapítók határozzák meg.

6. A felek a szerkesztőség létszámát három főben állapítják meg, amelynek vezetője a főszerkesztő.

A főszerkesztő havi illetményét a kinevezéskor állapítják meg az alapítók és ugyanekkor döntenek a szerkesztőség béréről is. Az egyes szerkesztők havi illetményét a főszerkesztő állapítja meg.

7. A lap irányvonalának a 3. pontban foglaltak szerinti megtartásáért a főszerkesztő felelős.

A lapolapítók jogosultak az általuk szükségesnek tartott cikkek, tanulmányok, közlemények megjelentetésére.

8. A szerkesztőbizottság szükség szerint, – de havonta legalább egy alkalommal – ülésezik.

A szerkesztőbizottsági ülésen véglegesítik a lap tartalmát, ezért a főszerkesztő az ülést megelőző 5 napon belül eljuttatja a szerkesztőbizottság részére a lap (tartalmi) tervezetét.

A lapolapítókat a szerkesztőbizottság képviseli, döntéseit egyszeri szótöbbséggel hozza, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

Ha a lap működését meghatározó kérdésben kell dönteni, úgy a döntéshez a szerkesztőbizottság minden tagjának jelenléte szükséges, egyéb esetekben az elnök és két tag jelenléte elegendő.

9. Az alapítók egyetemlegesen vállalnak felelősséget azért, hogy a lap működésének anyagi és személyi feltételeit az elkövetkező években megteremtsek. Földerítik azokat a forrásokat, amelyek a lap működéséhez szükségesek, pályázatok ügyében személyesen eljárnak.

Kötelezettséget vállalnak azért, hogy a lap racionális gazdálkodását folyamatosan ellenőrzik.

10. A felek megállapodnak abban, hogy az 1992. évben a lap kiadásra és terjesztésre a Könyvtárellátó Vállalattal kötnek szerződést.

11. A megállapodás módosítását a lapalapítók az 1992. évben november 30.-ig, azt követően pedig minden év szeptember 30.-ig kezdeményezhetik.

12. A szerződés aláírásával egyidejűleg az alapítók felhatalmazzák a szerkesztőbizottságot a lap alapításával kapcsolatos hivatalos teendők ellátására, illetve a lap megindítására.

Budapest, 1992. augusztus 31.

Zalainé Kovács Éva sk.

Könyvtári és Informatikai Kamara

Sóron László sk.

Művelődési és Közoktatási
Minisztérium Könyvtári Osztály

Maurer Péter sk.

Magyar Könyvtárosok Egyesülete

Horváth Tibor sk.

Országos Pedagógiai Könyvtár
és Múzeum

Juhász Gyula sk.

Országos Széchényi Könyvtár

Tisztelt Könyvtárak és Könyvtárosok!

Új szakmai folyóiratunk idei egyetlen számának bevezetőjében szeretettel köszöntöm minden kedves olvasónkat, s az ünnep közeledtével boldog karácsonyt kívánok édes mindnyájuknak.

Az „alapító atyák” nagyvonalú határozata lapunknak ezt a számát lehetőleg minden magyar könyvtárba el kívánja juttatni – grátisz. Célunk ezzel az, hogy a mutatószám felhívja a könyvtáros társadalom egészét az új szakmai fórum törekvéseire, segítsen kapcsolatot kiépíteni a szerkesztőség és a könyvtárak, könyvtárosok között, s persze szeretnénk bemutatni a lap külalakját is. Reméljük, hogy mindezekkel kapcsolatban minél több visszajelzést kapunk első olvasóinktól. Bízunk benne, hogy sok tartalmi és formai ötlettel segítenek olyan szakmai folyóiratot kialakítani, amelyik tényleges szakmai segítséget tud nyújtani valamennyi magyar könyvtárnak, amelyik sok információt szolgáltat mind a hazai könyvtári életéről, mind a külföldi szakmai trendekről, érdekességekről. Reményeink szerint folyóiratunk átfutási ideje nem haladja meg az egy hónapot, s így nem kell félnünk attól, hogy túlságosan régi eseményeket regisztrálunk.

Persze ebben a mutatószámomban még túltengenek a cikkek és több hónappal ezelőtt lezajlott konferenciákról, összefüggésekről tudunk csak beszámolni. Ennek az az oka, hogy szerkesztőségünk még túlságosan „fiatal”, s nem volt se időnk, se lehetőségünk kapcsolatokat kiépíteni a könyvtárakkal, könyvtárosokkal. Reméljük, hogy ez a számunk segítségünkre lesz, és sok könyvtárból sok könyvtáros válik állandó levelezőnké. Minden olvasónkat arra kérünk, hogy minden hónap 10.-ig küldjék el hozzánk könyvtári környezetük híreit, számolja-

nak be a közel s távoli eseményekről. Persze ne elégedjenek meg a tények közlésével, szívesen fogadjuk a cikkeket, egy-egy probléma nagyobb mélységű kifejtését is. Minden apróságra vevők vagyunk! (Ez úgy is értendő, hogy ha nem is sokat, de azért tudunk honoráriumot fizetni.) Kérjük a könyvtárvezetőket, igazgatókat, hogy küldjenek értekezleteik, rendezvényeik, kiállításaik meghívóiból is.

Mostani számunkban találnak kedves olvasóink megrendelőlapot is. Kérjük, minél több könyvtárba, minél több példányban rendeljék meg a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárost*. További sorsunk jórészt azon múlik, hány előfizetőt tudunk toborozni.

A megrendelőlapon kívül tartalmaz a lapszám egy rendelőjegyzéket is, amelyen a *Téli Könyvvásár* kínálatából lehet előrendelni könyveket.

Kedves olvasóink! Reméljük, hogy mindannyiukkal szoros és baráti kapcsolatba kerülünk, s ez a kapcsolat Önöknek és szerkesztőségünknek is gyümölcsöző lesz, és javára válik a magyar könyvtárügynek.

Üdvözlettel és szeretettel

Bereczky László

A könyvtár- és a szakirodalmi tájékoztatásügy törvényi szabályozásának koncepciója

A könyvtáros szakmát közel két éve intenzíven foglalkoztatja a könyvtári jogi szabályozás megújítása. Az addigi kényszerű jogszabálmódosítások után ez a folyamat döntő fordulatot vesz azzal, hogy megkezdődhet a könyvtári rendszer „alkotmányának”, a könyvtári törvénynek a kidolgozása.

A könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy törvényi szabályozásának koncepcióján a Művelődési és Közoktatási Minisztérium könyvtári osztálya az év első felében több-kesevesebb rendszerességgel dolgozott. E munka eredményeként két dokumentum jött létre. Az egyik egy folytonos változásban lévő problémagyűjtemény, a másik a minisztérium vezetése elé terjesztett rövid összefoglalás a törvényi szabályozásról.

Ezt az utóbbit bocsátjuk most a miniszteri értekezlet jóváhagyó állásfoglalása után szakmai vitára. A törvénytervezetet decemberben kell a Kormány elé terjeszteni, tehát novemberig van időnk annak kidolgozására.

A törvény kidolgozására a szakmai és az érdekképviseleti szervek javaslata alapján törvényszerkesztő bizottságot alakítottunk. Ennek tagjai: *Ramháb Mária* (Könyvtári és Informatikai Kamara), *Varga G. Károlyné* (Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete), *Mader Béla* (felsőoktatási könyvtárak), *Balogh Mihály* (közoktatási könyvtárak), *Papp István* (Magyar Könyvtárosok Egyesülete), *Berke Barnabásné* (Országos Széchényi Könyvtár). Az Országos Széchényi Könyvtárban a törvény nemzeti könyvtári vonatkozásait külön munkabizottság gondozza.

A szerkesztő bizottság létszámát tudatosan korlátoztuk, mert hatékonyságát így kívánjuk megőrizni. Annak azonban nincs akadálya, hogy különböző könyv-

tártípusok, könyvtári csoportosulások javaslataik kidolgozására saját munkabizottságot hozzanak létre.

Az eddigi munkafolyamatban is több jeles szakemberrel folytattunk konzultációt. Észrevételeiket, megjegyzéseiket beépítettük a tervezetbe. Természetesen felhasználtuk azokat a publikációkat is, amelyek a szakajtóban megjelentek. Azonban bízunk abban, hogy a törvény igazi szakmai kidolgozása most veszi kezdetét és ebben számítunk minden érdekelt – könyvtáros, könyvtárfenntartó, igazgatási szakember, könyvtárhasználó – közreműködésére. Örömmel fogadunk minden, a könyvtári osztálynak (Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest 1884 Pf. 1.) írásban megküldött észrevételt. A szerkesztő bizottság tagjai és a könyvtári osztály munkatársai szívesen fogadnak meghívást minden olyan alkalomra, ahol a törvényről kívánnak tárgyalni.

Tudatában vagyunk annak, hogy az idő rendkívül rövid és ez feszes munkautemet kényszerít ránk. A törvény előkészítésével kapcsolatos minden fontos dokumentumot megküldünk a szakmai és az érdekképviseleti szervezetek véleményezésre. Kérjük, hogy ezeket minél szélesebb körben terjesszék.

Kérjük azt is, hogy az írásos állásfoglalások szerzői járuljanak hozzá véleményük nyilvános közléséhez.

Ezután következnek a törvény koncepciója.

1. A magyar könyvtári rendszer törvényi szabályozásának közel 40 éves múltja van. 1956-ban és 1976-ban az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletben szabályozta a könyvtári rendszert. Ezekhez a törvényerejű rendeletekhez számos végrehajtási rendelet is megjelent, és a 80-as évek elejére túlszabályozottsági állapot alakult ki. Ezt a helyzetet oldotta az utóbbi évek deregulációs programja, így ma csak a legszükségesebb rendeletek vannak hatályban. E rendeletek azonban szemléletükben és szakmai tartalmukban elavultak, ezért halaszthatatlan, hogy az új helyzetnek megfelelő törvénnyel, illetve rendeletekkel váltsuk fel azokat. A szabályozási koncepcióban az új könyvtári rendszert meghatározó alapelveket, illetve a létrehozandó rendszert írjuk le.

2. A demokratikus elveken felépülő társadalomban az államnak kötelessége – a társadalom közös forrásaiból – olyan könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási rendszer kialakítása és fenntartása, amely a hazai művelődési hagyományokra támaszkodik, nyitott a nemzetközi együttműködésre, és potenciálisan a lakosság teljes körének rendelkezésére áll az alapvető kulturális jogok gyakorlása céljából.

Olyan könyvtári rendszer kialakítása kívánatos, amely alkalmas arra, hogy a társadalom értéknormáit tükrözze és a könyvtár típusától függően az értékközvetítés elveit megvalósítsa. Az államnak elsősorban a társadalmi nyilvánosság könyvtári intézményeit kell létrehoznia és fenntartania, abból kiindulva, hogy a demokrácia és pluralizmus egyik központi értéke a nyilvánosság.

A könyvtári-tájékoztatási rendszernek a nyilvános terjesztésre szánt dokumentumok (információk) gyűjtő, megőrző és közvetítő szerepét kell ellátnia.

A plurális társadalomban a könyvtári és szakirodalmi tájékoztatás feladatait az állam mellett, azzal együttműködve, a különféle bejegyzett szervezetek – az általuk képviselt réteg csoportosulási igényeinek megfelelően, alkalmi, esetleg rendszeres állami támogatással kiegészítve saját forrásaikat – látják el.

A közszolgálati alapon megvalósuló könyvtári szolgáltatásért az állam felelős. Ezen a következők értendők: a) az adott időszakban biztosítandó szolgáltatási minimum (állampolgári jogon járó szolgáltatások); b) a rendszerszervezési minimum (együttműködés a szolgáltatásokban, a rendszer alapelemeinek jogi szabályozása); c) a nemzeti kultúra képviselője (nemzeti könyvvagyon, nemzetközi együttműködés).

A könyvtári-információs szolgáltatás egy jelentős – magas piaci értéket képviselő – része a vállalkozói szférában állítódik elő és részben itt is használdók fel. E szolgáltatások közvetítője is a közszolgálati könyvtári-információs rendszer, amely egyben költségtranszformáló szerepet is ellát. E transzformáló szerep betöltéséhez szükséges forrásokat a közszolgálati rendszer költségeinek tervezésekor figyelembe kell venni. A transzformáció mértéke részben államilag szabályozandó, részben a piacra bízandó.

A korszerű könyvtári rendszer az egyéni felelősség, az egyéni kezdeményezés elvét széles körben alkalmazza a könyvtári és szakirodalmi információs ellátás megszervezésében, ezért a törvényalkotás során figyelemmel kell lenni az állampolgári részvétel lehetséges formáira. Alapelv, hogy bárki tarthat fenn nyilvános használatú könyvtárat, vagy információs szolgáltatást.

3. A könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási rendszer *törvényben szabályozandó feladatai*: a nemzeti – beleértve a nemzetiségi, az etnikai és más kisebbségi – kultúra könyvtári dokumentumokban rögzített és nyilvános közlésre szánt részének megőrzésével és hazai, valamint nemzetközi közreadásával kapcsolatos feladatok; a világ dokumentumtermésének válogatott megjelenése a magyar könyvtári rendszerben, illetve a magyar könyvtári és szakirodalmi tájékoztatás bekapcsolása a nemzetközi szolgáltatások rendszerébe; a könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási rendszer felépülése, rendeltetése, működtetése és nemzetközi képviselője; az állam ellátási kötelezettségeinek és felügyeleti feladatainak leírása; a legfontosabb szolgáltatások rögzítése – különös tekintettel az állampolgári jogon járó alapszolgáltatásokra; a közalkalmazott könyvtárosok jogállásával kapcsolatos a Munka Törvénykönyvében és a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvényben, valamint ezek végrehajtási rendeleteiben nem szabályozott kérdések rendezése; a könyvtáros szakképzés és továbbképzés rendszere; a szakmai önkormányzat és érdekképviselő, valamint a könyvtárhasználók részvétele a könyvtárak működésében; a fenntartók jogai és kötelezettségei.

4. A *nemzeti könyvtári rendszer* a következő alapelemekből épül fel:

A) *Nemzeti könyvtár*. A nemzeti könyvtár a magyar állam által fenntartott központi feladatkörű könyvtár, amelynek elsődleges feladata a hungarikumok összegyűjtése, megőrzése. A feladatok egyidejűleg több könyvtárra is telepíthetők.

A nemzeti könyvtár nyilvános könyvtár, képviseli a modern könyvtári szolgáltatásokat, egy vagy több tudományterületen szakkönyvtári feladatokat is ellát.

A nemzeti könyvtári vagyont különös védelemben kell részesíteni. (Archivált dokumentumok, második nemzeti könyvtár, kötelezpéldány-szolgáltatás, elkülönített védelmi alap stb.).

B) *Országos feladatkörű szakkönyvtárak*. Az országos feladatkörű szakkönyvtár egy vagy több tudományterületen, a társadalmi tevékenység területén a hazai és nemzetközi szakirodalom (terjedelem és mélység szerinti) gyűjteményével rendelkezik, azokból korszerű szolgáltatásokat tud szervezni a differenciált igények szerint, alkalmas a nemzetközi információs rendszerekkel való együttműködésre. Az *országos feladatkörű szakkönyvtárakat* úgy kell szervezni, hogy közvetlen és közvetített szolgáltatásaikkal lefedjék a legfontosabb tudományterületeket és a társadalmi gyakorlat átfogó területeit.

C) *Általános (gyűjtőkörű nyilvános) könyvtárak*. Az állam által garantált könyvtári ellátás alapintézményei, fenntartásukról az állam az önkormányzatok költségvetésében gondoskodik.

Az általános nyilvános könyvtárakon keresztül valósul meg az állampolgári jogon járó könyvtári alapszolgáltatás. A városokban és az 5 ezernél nagyobb lélekszámú községekben önálló könyvtárak működnek, a többi településen az

önkormányzat dönt az önálló könyvtár létesítéséről, vagy más könyvtár szolgáltatásainak igénybevételéről. A kisebb települések közösen intézményfenntartó társulás létrehozásával is fenntarthatnak könyvtárat, könyvtári ellátó szervezetet.

A *nemzetiségi lakosság könyvtári ellátását* az állam a lakóhelyi nyilvános könyvtári ellátás, illetve az iskolai könyvtári ellátás keretében biztosítja. A nemzetiségi könyvtárak feladata a kulturális autonómia elősegítése, a kisebbségi kultúra fejlesztésének és megőrzésének, az anyanyelv használatának, az anyanyelvű oktatás és tájékozódás támogatása. Ezek általános gyűjtőkörű nyilvános könyvtárak, amelyek egy-egy nemzetiség anyanyelvi kultúrájának törzsgyűjteményével (klasszikus művek) és kurrens irodalmával rendelkeznek, alkalmasak az anyaországra vonatkozó általános tájékoztatásra.

A *különös élethelyzetben lévő embercsoportok* (szociálisan és egészségileg hátrányos helyzetűek) könyvtári igényeiről általában a lakóhelyi nyilvános könyvtári ellátásban kell gondoskodni.

D) *Az oktatási rendszer könyvtárai.* Ide sorolandók az iskolás kor előtti nevelési intézmények, az alap- és a középfokú oktatási intézmények, valamint a felsőoktatási intézmények könyvtárai, a nemzetiségi oktatási intézmények könyvtárai.

Az oktatási rendszer könyvtári infrastruktúráját az oktatási rendszer részeként kell megszervezni és működését szabályozni.

Az oktatási rendszer könyvtáraiban az oktatók, a tanulók (hallgatók) és az oktatási rendszerben folyó kutatás ellátásáról egyaránt gondoskodni kell. Fenn tartási költségeiről az oktatási költségvetésből kell gondoskodni.

Az oktatási rendszerben lévő könyvtárak bármelyike nyilvános könyvtári szolgáltatást is elláthat.

E) *Magántulajdonú könyvtárak, jogi személyek könyvtárai.* Lehetnek általános gyűjtőkörűek és lehetnek szakkönyvtárak, szerveződésükben korlátozás nélkül érvényesülhet bármilyen nem társadalomellenes megkülönböztetés és korlátozás.

A *gazdálkodó szervezetek* könyvtári-információs ellátásukról saját felelősségi körükben döntenek.

5. *Könyvtártípusok a hozzáférés szerint:*

a) *Közkönyvtárak.* A közkönyvtár törvényben előírt közszolgálati feladatot lát el, állami fenntartású vagy fenntartása döntően állami forrásból történik, gyűjtőköre és szolgáltatása az országos könyvtári rendszerrel összhangban alakul, alapszolgáltatásai ingyenesek.

Közkönyvtár a nemzeti könyvtár, az országos feladatkörű szakkönyvtár, az egyetemi könyvtár, az általános gyűjtőkörű nyilvános könyvtár.

Ezek szolgáltatásai kötelező jelleggel nyilvánosak. Bizonyos különleges védettséget élvező gyűjtemények (például a kéziratár, nagyobb értékű különgyűjtemények) használatának szabályozása az intézmény vezetőjének tevékenységi körébe tartozik. Vitás esetben a szakterületet ellátó minisztérium dönt.

b) *Nem közkönyvtárak.* Nem állami fenntartású – de állami támogatásban részesíthető – helyi vagy rétegigényeket kielégítő könyvtárak, gyűjteményüket, szolgáltatásaikat a fenntartó igényei szerint alakítják ki. Bizonyos esetekben – önként vagy állami kezdeményezésre – vállalhatnak közszolgálati feladatokat, ehhez külső (állami) támogatást is felhasználhatnak.

Ha az állam kezdeményezi a közszolgálati feladatok ellátását (például egyházi gyűjtemények esetében), akkor azt szerződésben kell szabályozni.

Nem közkönyvtár az oktatási intézmény (az általános iskola, a középfokú oktatási intézmény, a főiskola) könyvtára, az egyházi könyvtár, a helyi (vállalati, egyesületi stb.) szakkönyvtár, a helyi általános gyűjtőkörű (munkahelyi, szakszervezeti, intézeti, börtön-) könyvtár, a magán kölcsönkönyvtár.

c) *Nyilvános könyvtár* minden könyvtár, amelyik szolgáltatását korlátozás nélkül a használók rendelkezésére bocsátja. A nyilvános működéshez külön engedélyre nincs szükség.

6. *A könyvtári-információs rendszer ágazati szakfelügyeletét* a Művelődési és Köznevelési Minisztérium látja el. Az ágazati felügyelethez a következők tartoznak: a kulturális értékű dokumentumok és gyűjtemények védelme (a védett nyilvánítás feltételei, a dokumentum tulajdonosának kötelezettségei, védettségi határozat kiadása, a védett dokumentumok nyilvántartása); a hungarikumok preventív védelme (az ötven évnél régebben kiadott dokumentumok külföldre vitelének engedélyezése, a védett dokumentumok eseti külföldre szállításának engedélyezése); szakmai képzés állami elismerése (képesítési-rendelet kiadása); az állami feladatok megvalósításának ellenőrzése (szakfelügyelet; a könyvtári rendszer működésének szabályozása; a szaktanácsadás megszervezése; fejlesztési koncepciók kidolgozása; hatósági ügyek intézése (a kifejezetten szakmai tartalmú hatósági ügyeket országos feladatkörű intézményekre kell átruházni).

a) *A szakfelügyelet.* Az állami felelősség körében megvalósuló könyvtári feladatokat az állam az *ágazati felügyelet* keretében *szakfelügyelet útján ellenőrzi.*

A szakfelügyelet magába foglalja a könyvtári erőforrások (dokumentumvagyon, gépi eszközök, épületvagyon, menedzsment, személyi feltételek) felhasználásának jogszerűség és célszerűség szerinti vizsgálatát és ellenőrzését.

b) *Szaktanácsadás.* Az állam az ágazati felügyeletet ellátó minisztérium szervezésében a fenntartók munkájának szakszerűségét szaktanácsadói rendszer működtetésével segíti. Szaktanácsadást az MKM rendeletben szabályozza.

7. *Könyvtári társadalmi igazgatás.* A könyvtárak és a könyvtárosok szakmai szervezeteik útján és az állami szervekhez kapcsolódó tanácsadó testületekben részt vesznek a könyvtári rendszer irányításában. Ez a következők szerint valósul meg: A kormány mellett 1. *könyvtárpolitikai tanács* jön létre a hosszútávú koncepciók kidolgozására. Az ágazati felügyeletet gyakorló miniszter mellett 2. *ágazati egyeztető tanács* működik, a könyvtárpolitikai elvek gyakorlati megvalósítására. 3. *ágazati érdekegyeztető tanács* (a Közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény előírása szerint működik). A szakmai képviselői szervek véleményező 4. *szakmai kerekasztalt* alkotnak; szakmai konzultánsok meghatározott kérdésekben. A központi feladatkörű szervek (sajtó, nemzeti könyvtár, országos feladatkörű szakkönyvtár) mellett 5. *felügyelő bizottság* működik.

8. *A könyvtárak fenntartása és költségvetése.* A könyvtárak fenntartója (a fenntartás garantálója) a könyvtár működési feltételeinek biztosításában másra át nem hárítható felelősséggel tartozik.

Fenntartó lehet minden természetes és jogi személy. A könyvtár előzetes bejelentés és engedélyezés nélkül létesíthető és megszüntethető a közkönyvtárak, a kulturális értékű gyűjtemények és kulturális értékű dokumentumokat tartalmazó könyvtárak kivételével.

Az állami felelősségi körben fenntartott könyvtárak működési költségeiről éves költségvetésben kell gondoskodni.

A finanszírozás gyakorlata lehet: 1. az állam teljeskörűen gondoskodik a könyvtárfenntartó költségeiről; 2. az állam és közvetlen könyvtárfenntartó megosztja százalékos arányban a költségeket; 3. az állam feladatokat finanszíroz; 4. általában vagy bizonyos célokra lakossági fejkvóta képződik. 5. A központi alap(ok)ból a könyvtárak a fenntartótól függetlenül részesülhetnek, feltéve, hogy az igényelt támogatás a rendszerszerű működést (az egész szolgáltatási rendszer hatékonyságát) növeli.

A fenntartó előírhat beiratkozási díjat, késedelmi díjat, illetve – az ingyenes alapszolgáltatásokat kivéve – a szolgáltatásokért térítési díjat, de ez nem irányulhat profitszerzésre. A térítési díjak egy része visszaforgatható az adott intézmény működési költségeihez.

A könyvtárak költségeinek tervezésénél a fenntartónak figyelemmel kell lennie a könyvtári együttműködések költségeire is.

9. *A könyvtári rendszer.* A könyvtári rendszer egysége a *könyvtárak fenntartótól és feladattól* függetlenül szakmai együttműködési szükségességén alapul. A könyvtári együttműködés *szolgáltató vagy fejlesztő társulások (hálózatok)* útján valósul meg – a fenntartók előzetes egyetértésével – a polgári szerződés szabályai szerint. Könyvtári hálózat létrehozását bármely könyvtár, a könyvtárak csoportja, az ágazati felügyeleti szerv kezdeményezheti. A könyvtár egyidejűleg több együttműködési társulásnak is tagja lehet.

Az országos feladatkörű szakkönyvtárak és a területi feladatot ellátó általános gyűjtőkörű nyilvános könyvtárak külön-külön hálózatot alkotnak.

Melléklet:

A könyvtári rendszer felépítése

gyűjtőkör	könyvtártípus	finanszírozás
Hungarika	nemzeti könyvtár(ak) 1. OSZK 2. KLTE Könyvtár	állami állami
Szakgyűjtemények		
	szakkönyvtárak	oktatási könyvtár
	nyilvános könyvtárak H-1 1. orsz. szakkvt-k H-1 2. kerületi szakkvt.	1. egyetemi kvt. állami megállapodás szerint
	nem nyilvános könyvtárak 3. helyi szakkvt.	2. főisk. kvt. fennt.
Általános gyűjtőkörű könyvtárak		
	nyilvános könyvtárak H-2 1. területi 2. helyi – városi – községi (nemzetiségi kvt-k)	állami
	nem nyilvános könyvtárak 3. réteggönyvtárak – egészségügyi intézmények – fegyveres testületek – büntetésvégrehajtás – civil szerveződések – munkahelyi, szakszervezeti – intézményi szakkönyvtárak – egyházi könyvtárak	fenntartó 4. iskolai állami – középisk. kvt. – ált. isk. kvt. – iskola előtti (nemzetiségi kvt-k)
Országos tároló és kölcsönző könyvtár		
Megjegyzés: H-1 + H-2 központilag szervezett hálózatok H-1 országos feladatkörű szakkönyvtárak és egyetemi könyvtárak H-2 területi feladatot ellátó általános gyűjtőkörű nyilvános könyvtárak (megyei könyvtárak)		

10. *Központi szolgáltatások:* A könyvtári rendszerben a nemzeti könyvtárhoz, illetve országos feladatkörű szakkönyvtárakhoz a következő központi szolgáltatások szervezése indokolt: A nemzeti dokumentumtermés regisztrálása és az ehhez kapcsolódó szolgáltatási feladatok (nemzeti bibliográfiai rendszer, a rendszer megjelenítési formái – kiadvány, adatbázis) a nemzeti könyvtárhoz kötődnek; Országos tároló könyvtár a közkönyvtárak szolgáltatási rendszerébe épül be, de minden más könyvtárnak is szolgáltatathat szerződés alapján; Könyvtárközi dokumentumszolgáltató és kölcsönzési rendszer.

11. *A könyvtári gyűjtemény és a gyűjtemény védelme:* a) A könyvtári anyag (dokumentum, információ) fogalmát nem elsősorban megjelenési formája szerint kell értelmeznünk, hanem aszerint, hogy az a könyvtári szolgáltatásba beépülhet-e, és van-e rá társadalmi igény. b) *A könyvtári gyűjtemény védelméről* a nemzeti könyvmúzeum (a nemzeti könyvtár(ak) archivált dokumentumai) esetében külön jogszabályban meghatározottak szerint kell gondoskodni, egyéb könyvtárak gyűjteménye esetében kizárólag szolgáltatási szempontok szerint a fenntartói felelősség körében kell dönten. c) A könyvtárak *gyűjtőkörüket* általában maguk – a fenntartó jóváhagyásával – határozzák meg. Kivételt képeznek az országos feladatkörű könyvtárak, amelyek esetében az ágazati felügyeletet gyakorló miniszter a fenntartóval egyetértésben dönt a könyvtár javaslata alapján, a regionális feladatkörű szakkönyvtáraknál az érdekeltek megállapodása a meghatározó. d) *A kiadói és terjesztői kötelempéldány-szolgáltatás* célja a nemzeti könyvmúzeum folyamatos építése, a magyar dokumentumtermés regisztrálása a teljesség igényével, a magyar dokumentumok egyetemes és hazai hozzáférhetőségének garantálása. e) A könyvtárak tiszteletben tartják a kiadók és egyéb dokumentumelőállítók *forgalmazási korlátozásait*, mert ezzel elősegítik a dokumentumok gyűjteménybe kerülését és megőrzését. A bírósági ítélettel, végzéssel vagy hatósági határozattal korlátozott forgalmazás és nyilvánosságra hozatal valamennyi könyvtárra vonatkozik. A könyvtárak kezdeményezhetik a korlátozás feloldását.

12. *Egyéb szabályozási kérdések:* a) *Szabványosítás.* A könyvtári munka szabványosítása állami közreműködéssel, de alapvetően a szakmai képviseleti szervek és a könyvtárak útján történik. b) *Könyvtári statisztika.* Az országos könyvtári statisztika célja, hogy az ágazati irányítás feladataihoz szükséges információkat biztosítsa. A fenntartók irányító feladataikhoz elrendelhetik adatok gyűjtését. A statisztika rendszere: rendszeres éves statisztika az állami feladatot megvalósító könyvtárak körében; időszakos kötelező statisztika valamennyi könyvtárban; a könyvtári statisztika felelőse az ágazati felügyeletet ellátó miniszter. c) *Könyvtáros, könyvtárosképzés.* A könyvtárosképzés az iskolarendszerű és az iskolarendszeren kívüli képzésben valósul meg. A képesítési feltételeket az ágazati felügyeletet gyakorló miniszter határozza meg az állami felelősség körében, másoknak ez ajánlott lehet. d) *A könyvtárak, könyvtárosok szakmai szervezetei.* A könyvtárak és a könyvtárosok alanyi joga érdekeik megfogalmazására, képviseletére, az érdekeikkel kapcsolatos álláspont terjesztésére szakmai szervezetek létrehozása. Az országos feladatkörű, nemzetközi képviseletet is ellátó szervezetek állami költségvetési céltámogatásban részesülhetnek. A könyvtárosok *munkavállalói érdekképviseleti szervei* (szakszervezetek, közalkalmazotti tanács) az új Munka Törvénykönyve, illetve a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény biztosított jogosítványai szerint vesznek részt a könyvtárigazgatásban, illetve a könyvtári munkában. e) *Könyvtárhasználók.* A könyvtárhasználók önálló képviseleti szerveik vagy képviselőjük útján az egyes könyvtárak vezetősége mellett érvényesíthetik érdekeiket.

Sóron László

LIBER konferencia Budapesten

A könyvtárosok a kutató-csoportok látens tagjai

Július 1–4. között Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban tartotta 1992. évi konferenciáját és közgyűlését a LIBER, az Európai Kutató Könyvtárak Ligája (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche). Ez az 1971-ben az Európa Tanács támogatásával létrehozott könyvtári együttműködési szervezet nemzeti könyvtárakat, egyetemi könyvtárakat, tudományos könyvtárakat tömörít.

A LIBER-t a *Könyvtári Figyelő* 1990/3–4. számában *Gulácsiné Pápay Erika* már bemutatta, a T. Olvasó kényelmét szolgáló, néhány szó emlékeztetőül: az éves konferencián, illetve közgyűlésen kívül a LIBER-ben az érdemi munka 5–10 fős munkacsoportokban folyik, mint például: a könyvtárépítés, gépesítés, könyvtártörténet, könyvritkaságok és kéziratok, könyvtári menedzsment stb. A témakörök, melyekkel foglalkoznak: a könyvtári épületek légkondicionálása, távol-keleti gyűjtemények az európai könyvtárakban, a kéziratok szerzői joga stb.

Az Országos Széchényi Könyvtár a LIBER által koordinált „A mikroformátumok európai regisztere” projekt révén kapcsolódott be a szervezett munkájába. A LIBER jelenlegi vezetői: *John Michael Smethurst* elnök (a The British Library főigazgatója), *Esko Häkli* alelnök (a Helsinki Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgatója), *Maria Luisa Cabral* titkár (a Portugál Nemzeti Könyvtár munkatársa).

A budapesti konferencia egyik különlegessége volt, hogy első alkalommal rendezték volt szocialista országban. (Változó könyvtári körülményeinkre jellemző: eredetileg az AGROINFORM vállalta el a konferencia rendezését, az OSZK csak a helyiséget ajánlotta fel a célra. Mire azonban az ügy aktuálissá vált, épp megszűnt az AGROINFORM, úgyhogy az egész szervezés a nemzeti könyvtárra hárult.) A másik szokatlan dolog az volt, hogy 150 DM részvételi díjat kértünk, korábban nem volt részvételi díj. Erre azért kényszerült az OSZK, mert semmilyen pénzügyi támogatásra nem számíthatott. Szerette volna viszont, hogy minél több magyar könyvtáros is részt vehessen a konferencián, ezért – a tanácskozás nyelve angol lévén – szinkrontolmácsolást biztosított, ez pedig elég sokba került. A részvételi díj ellenére sokkal többen jelentkeztek a konferenciára, mint az előző évben: 30 országból közel 200 résztvevő volt, közülük mintegy a fele külföldi.

Növelte a konferencia iránti figyelmet az a szerencsés véletlen is, hogy egy időben zajlott Budapesten az Európa Tanács szűkített parlamenti közgyűlése, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet parlamenti közgyűlése. *Antall József* miniszterelnök, a konferencia védnöke, bevezető előadásában utalt is erre a párhuzamosságra, kiemelve, hogy az európai kultúra – mely a világkultúra alapjává vált, és amelyre a befogadó-, asszimiláló-, illetve kisugárzó képesség egyaránt jellemző – mindig képes volt megfelelően reagálni, válaszolni a változásokra. A miniszterelnök – volt könyvtáros – felhívta a könyvtárosoknak, „a kutatócsoportok látens tagjainak” figyelmét, hogy fel kell

készülniük azokra a kihívásokra, amit a számítástechnika megjelenése idéz elő a könyvtárakban.

A konferenciát egy két napos előkonferencia („workshop”) vezette be. Ezen a volt szocialista országok egy-egy meghívott könyvtárosa az Európa Tanács vendégeként vett részt, a balti államoktól Albániáig. Az előkonferencia témája a könyvtári menedzsment volt, és az Európa Tanács szándéka szerint a kelet-nyugati könyvtári együttműködést segítette elő.

A LIBER konferencia témája („Coping with Change”) pedig az volt, hogyan tudnak a könyvtárak, a könyvtárügy megbírkózni a változásokkal, a változások okozta kihívással. Változásokról politikai és szakmai téren egyaránt szó van. A Közép- és Kelet-Európában végbement változások új alapokra helyezik könyvtári téren is mind a volt szocialista országok egymáshoz való viszonyát, mind ezeknek a nyugat-európai országokhoz való viszonyát. De a nyugat-európai egységesítési törekvések is valódi kihívást jelentenek a könyvtárak számára. Szakmai téren elsősorban a publikációk tömegének (közhelyszerűen emlegetett, de tényként létező) növekedése jelent kihívást, valamint az elektronika, a számítástechnika térhódítása az információk közvetítésében, tárolásában és egyre inkább információhordozóként is.

Mind az előkonferencia, mind a konferencia sokoldalú megvilágításban kísérelt meg választ adni a kérdésekre – amint azt az alább felsorolt címek igazolják (a konferencia egyes előadásait teljes terjedelmükben a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* fogja közölni): *Előkonferencia: Robert Davies* (szakértő, London): Új helyzetben a könyvtárak a volt szocialista országokban; *Vojtech Balík* (Nemzeti Könyvtár, Prága) Kihívások és lehetőségek a kutató könyvtárak fejlesztésére a volt szocialista országokban; *Brenda Moon* (Egyetemi Könyvtár, Edinburgh): Hogyan tudják alakítani a könyvtárak közös politikájukat és befolyásukat a kormányra? *Vajda Erik*: (OMIKK): A könyvtári és információs rendszer szerkezete és prioritásai egy kis országban; *Andreas Anderhub* (Egyetemi Könyvtár, Mainz): Egy egyetemi könyvtár politikája és menedzsmentje; *A. Bossers* (Pica, Hága): Menedzseri döntések a könyvtári automatizálás bevezetésénél egy kutató könyvtárban; *Marton Svoboda* (Nemzeti Könyvtár, Prága): Automatizálás a volt szocialista országok kutató könyvtáraiban: hogyan tovább? *Lars-Erik Sanner* (Egyetemi Könyvtár, Stockholm): Gyűjteményfejlesztési politika a változás időszakában; *Vladas Bulavas* (Litván Nemzeti Könyvtár): Gyűjteményfejlesztés a volt szocialista országokban.

*

LIBER konferencia: *Esko Häkli*: Hogyan bírkóznak meg a változásokkal az európai könyvtárak: A LIBER perspektívája; *Marschall Miklós* (Főpolgármester-helyettes, Budapest): A kultúra finanszírozásának kérdései; *Rózsa György* (MTA Könyvtára): A magyar kutató könyvtárak: hozzájárulásuk az európai kultúrához és kulturális örökséghez; *Mader Béla* (JATE Központi Könyvtár, Szeged): Hogy reagálhatunk a változásokra a nehéz körülmények között? *Berke Barnabásné* (OSZK): Az Országos Széchényi Könyvtárról és aktuális feladatairól; *S. P. Green-Nicole Simon* (The British Library, London – Bibliothèque National, Párizs): Gyűjtemény menedzsment a változás időszakában: menedzseri szemlélet; *Ann Matheson* (Skót Nemzeti Könyvtár): Egy európai adatbázis felé (például: retrospektív gépi feldolgozás, szabványok, osztott katalogizálás, nemzeti bibliográfiák); *K. Krarup* (Királyi Könyvtár, Koppenhága): A szolgáltatás-orientált könyvtár felé; *H. A. Koch* (Állami és Egyetemi Könyvtár, Bremen): A változtatás menedzselése: létszám, szerkezet, oktatás, képzés; *Patricia*

Donlon (Ír Nemzeti Könyvtár): Hogyan reagálhatunk a változásokra a nehéz körülmények között? *Elmar Mittler*: Épületek a jövő számára: a könyvtári építészet alkalmazkodik a változásokhoz; *Brenda Moon*: 2000 felé: az európai kutató könyvtárak jövője.

A konferencia szakmai része budapesti könyvtárak megtekintésével fejeződött be: a külföldi vendégek a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárát, az Országgyűlési Könyvtárát, az Egyetemi Könyvtárát, a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtárát, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia Könyvtárát és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárát látogatták meg. Július 4-én a konferencia résztvevői Esztergomba kirándultak, ahol a főszékesegyház, a Simor Könyvtár, a levéltár és a Keresztény Múzeum megtekintése szerepelt a programban.

Poprády Géza

Elnök úr, Főigazgató úr, Hölgyeim és Uraim, Kedves Kollégák

Egy ország, egy főváros számára mindig különleges öröm, ha nemzetközi szervezetek tisztelik meg azzal, hogy falai között rendezik meg konferenciájukat, egyáltalán, ha saját szemükkel néznek itt körül, saját szemükkel kívánnak meggyőződni arról, milyenek, mit jelentenek azok az átalakulások, amelyek ebben a térségben történtek. Tegnap nyitottuk meg az Európa Tanács Parlamentjét. Ott mondhattam el, hogy miben áll a jelentősége annak, hogy kialakult, ki kellett hogy alakuljon az az új Európa-kép, amely megadja a biztonsági, politikai, gazdasági kereteket ahhoz, hogy eséllyel hajthassuk végre azt a fordulatot, amely az elmúlt évtizedek, sőt – ezt történészként mondhatom – az elmúlt évszázadok adóssága.

Ennek a konferenciának az a célja, hogy megvizsgálja a tudományos kutatást szolgáló könyvtárak szerepét az új helyzetben, megvizsgálja, milyen válasz adható korunk kihívásaira. Ez a feladat, egyáltalán a tudományos, szellemi szféra, nem választható el a fent említett politikai keretektől. Az Európa Parlament ülésén nem véletlenül szoltam arról, hogy ha Európa határaitól kérdeznék, nem válaszolhatunk a földrajzkönyvek sémái szerint. A földrajzi szempontokon túl figyelembe kell vennünk az emberi tényezőt is, a népet, népeket, a népek mentalitását stb., harmadikként pedig a szellem, a kultúra ismérveit. A mi Európánk – az atlanti szemlélet szerint – kiterjed Észak-Amerikára, a mediterráneumon keresztül magához kapcsolja a Közel-Keletet. Hiszen gondoljuk meg, hogy az iszlám – Bosznia-Hercegovina térségében – itt van a szomszédunkban. De hozzá kell vennünk Európához a felbomló Szovjetunió hatalmas térségét is. Világos, hogy ez az Európa nemcsak földrajzi fogalom, hanem művelődéstörténeti is. Határai, éppen a szempontok sokasága miatt rendkívül nehezen meghúzhatók, úgy is mondhatnám, hogy átjárhatók.

Ennek a széles értelemben vett Európának civilizációjáról, kultúrájáról tehetjük fel a kérdést, hogy mire is volt képes, mit alkotott önállóan? Ebben a teremben nem kell elmondanom sem a magyaroknak, sem a küldödieknek, hogy mit jelent az emberi kultúra, micsoda értékeket teremtett, mit jelent a kreativitás, az önálló alkotás, és mit az asszimilációs, a befogadó készség. Hiszen mi más az antikvitás óta az európai kultúra, mint állandó befogadása a kívülről jött hatásoknak, mindennek, ami egyáltalán befogadható, amit érdemes

befogadni. A befogadás, az asszimiláció mellett a másik igen fontos jellemző a válaszadás. Válasz a kihívásokra. Ezt a válaszmechanizmust ismertük, gyakoroltuk jóval azelőtt, hogy *Toynbee* angol történész leírta, megfogalmazta volna, jóval azelőtt, hogy a *Toynbee*-féle kihívás és válasz kategóriáiból zsurnalisztikai közhely vált volna. Egy kultúra és civilizáció életképessége éppen válaszképességében rejlik. Ennek az európai kultúrának éppen az adta meg egyedi, különös vonását, hogy mindig képes volt a válaszadásra, képes volt a belső megújódásra. Megvolt a belső ellentmondásossága, belső dialektikája, ha úgy tetszik pluralizmusa, aminek következtében minden kizáró, minden monolitikus szellemet, minden monolitikus politikai rendszert képes volt önmagán belül szétzúzni, képes volt újra és újra megújodni. Ez a képesség különbözteti meg Európát nála talán imponálóbbnak tűnő, nála divatosabb kultúráktól és civilizációktól, amelyeknek azonban megújulási képessége nem volt ilyen erős. Erről a megújulási, válaszadási képességről tanúskodnak azok az információk, amelyeket az Önök által irányított, gondozott könyvtárak tartalmaznak. Tárolják őket könyvekben, folyóiratokban, igen sokféle dokumentumban. Ezek az információk, csakúgy mint a megvalósult, tárgyiasult civilizáció vált az alapjává, hordozójává annak a világgkultúrának, világtudománynak, amelynek egységesülését a 16–17. század óta figyelhetjük meg. Nyugodtan mondhatjuk, hogy korunk civilizációja, kultúrája, technikája, technológiája európai arculatú. Senki nem becsüli, nem is becsülheti le a japán civilizáció és technika csodáit, senki nem vonhatja kétségbe mondjuk egy kínai atomtudós eredményeit, de annak a tudománynak, annak a civilizációnak, aminek a könyvtárak a hordozói, az utóbbi évszázadokban európai arculata lett. Ez az Európa egyszerre volt begyűjtő, befogadó, asszimiláló, integráló, végül pedig kisugárzó. Ennek az európai kultúrának, tudományosságának az elemzőkészsége, racionális szemlélete és a kétkedése ösztönzi az experimentális szakmánál a kísérleteket, vizsgálatokat és meghatározza az európai ember észjárását.

Kihívásról és kihívásra adott válaszról szoltam. De kihívás, választ váró kihívás maga az információtömeg, az információáradat is, amelyről nyilván szó esik megbeszéléseiken. Olyan kihívás, hogy egyesek megkérdőjelezik a könyvnyomtatás óta tartó fejlődés egészét. A fordulat jele az elektronika korszakában

kétségtelen. De kétségtelen az is, hogy a könyv nemcsak műtárgy, nemcsak a múlt dokumentuma, nemcsak ilyen szempontból érték. Tudásunk állandó forrása, a tudományos kutatásban a könyv és a folyóirat nyújtotta információk egyenlő értékűek a közvetlen tapasztalat által nyújtottakkal. Eszembe jut egy kiváló amerikai orvos, a Pentagon egyik szakértőjének esete, aki a koreai háború időszakában az amerikai hadseregben pusztító egyik betegséget anélkül tudta azonosítani, hogy egyáltalán megnézhetne volna a beteget, kimehetett volna a frontra. Eszébe jutott egy 1904-es cikk a japán-orosz háború időszakából, és egy cikken, egy tudományos közleményen keresztül azonosította a betegséget. Amikor hipotézisét kontrollálták, kiderült, hogy igaza volt. Apró példa, adalék lehet ez az eset arra, hogy a könyv, a folyóirat éppoly szerves része a kutatásnak, mint maga a követlen vizsgálat, maga a kísérlet.

Nekünk, akik a vasfüggöny innenső oldalán éltük át a legutóbbi évtizedeket, vannak és voltak ismereteink a „túloldalról.” Az új Európában újra egyesül Európa kultúrája az itt is működő dokumentációs központ, az Európa Tanács dokumentációs központja révén is. Talán nem szerénytelenség, ha azt állítom, hogy bizonyos vonatkozásban több ismeretünk volt róluk, mint nekik rólunk. Minden eszközt igyekeztünk megragadni, hogy le ne maradjunk, megkíséreltünk hozzájutni a fejlett világ információihoz, annak ellenére, hogy anyagi forrásaink roppant szűkösek voltak, annak ellenére, hogy – a totalitárius rendszer folyamánnyaként – súlyos korlátai voltak szabadságunknak, súlyos korlátai az önálló alkotó készség kibontakozásának. Erőfeszítéseink következtében mondhatom tisztelt vendégeinknek, hogy egy olyan országba jöttek, amely ugyan nem tartozik a világ vezető ipari országaihoz, nem tartozik a civilizációban élenjáró kisebb országokhoz sem, de amelyik nem is a harmadik világ.

Nagy problémánk, amellyel nap mint nap találkozunk, hogy a világ felkészült arra, hogy kezelje, megoldja a fejlett ipari országok, ipari civilizációk gazdasági és tudományos kérdéseit. A világ felkészült a harmadik világ problémáinak kezelésére is. Azokéra az országokéra, ahol nincs kiépülve az infrastruktúra, ahol azonban az emberek túróképessége szinte mérhetetlen. Nincs azonban felkészülve a világ a volt kommunista országok problémáinak kezelésére. Ezek az országok az előbbieket egyik sajátos vonását sem mutatják. Deformálódott országok ezek, ahol az infrastruktúrát rosszul alakították ki, ahol rosszul beidegzett, paternalista államrendszerek és politikák működtek, ahol az emberi mentalitásból – amit pedig nem lehet egyik napról a másikra megváltoztatni – hiányzik az önálló kezdeményezés, ahol a társadalomból hiányzik a mobilitás. A világ más részein, ha egy régió virágzásának feltételei elmúltak, a társadalmi mobilitás

következtében új régiókat fejlesztenek ki, elhagyják a régit. Így toldott el az Egyesült Államok lakossága kelet–nyugati irányba, vagy észak–déli irányba, így erősödött meg Németországban a Dél, a Nyugat ellenében. Nálunk, a mobilitás hiánya miatt erre nincs mód, nincs lehetőség. Mi az elmaradott régiót meg kell hogy mentjük, hiszen másutt nem tudunk lakásokat építeni az embereknek. Mi kell a mobilitáshoz? Mint szinte mindenhez, főleg, tartalék. A mi térségünk legnagyobb problémája, hogy nincs tartaléka. Nincs tartalék a gazdaságban, nincs főleg a társadalomban. És ahol ez hiányzik, a mobilitást alig lehet megteremteni.

Akik ezen a konferencián részt vesznek, a könyvtár szemszögéből nézik a kihívások és válaszadások kérdéskörét. Arra keresnek megoldást, mi legyen a helye, a szerepe a könyvtárnak, a könyvtár által tárolt információknak a 20. század, ha úgy tetszik a második évezred végén. A tudományos kutatás szolgáltatásban álló szakkönyvtár helyét és szerepét vizsgálják, azét a szakkönyvtárét, amelyben a könyvtáros nem egyszerűen kiszolgáló személy, hanem a tudományos kutatás egyik tagja. Nyugodtan mondhatjuk, hogy minden tudományos könyvtáros egy kutatási team látens tagja, függetlenül attól, hogy így nevezik-e, hogy így honorálják-e.

A könyvtáros problémái megsokasodtak korunkban. Megváltoztak az információhordozók, megváltozott az információkezelés egész rendszere, meg kell változnia a könyvtárosnak is, meg kell változnia annak a munkamegosztásnak is, amelynek a könyvtáros szerves része, tagja. És itt hatalmas problémák merülnek fel, többek közt az is, hogy mi a viszony a nagyon fejlett civilizáció és az emberi gondolkodás, az ember analizáló és szintetizáló készsége között. Nagyon fejlett technikai szinten dolgozunk, nagyon fejlett technikai szinten működnek intézmények, kutatási bázisok, ám azt kell tapasztalunk, hogy az emberi gondolkodás, az emberi alkotó képesség torzán, egyoldalúan fejlődik, sok szempontból hátrább van korábbi korokhoz képest. Szomorú képet kapnánk, ha azt vizsgálnánk, hogy az egy kérdésben, egy területen kiválóan képzett ember mit ért meg a világból, hogyan képes ismereteit összegezni. Ha az antikvitásra gondolunk, annak nagyszerű művészeti, technikai alkotásaira, ha a római jogra gondolunk, amelynek segítségével két évezred múltán is eligazodhatunk egy egészen más világban, akkor döbbenet kell hogy megálljunk az előtt a jelenség előtt, hogy a modern ember, aki mérhetetlenül több információt kap, aki készen jut elvekhez, eszmékhez, eljárásmodokhoz stb., sokkal kevesebbet ért meg a világból, sokkal kevesebbet dolgoz fel a rázúduló információtömegeből, mint a korábbi korok embere. Mialatt egyre magasabb szintre emelkedünk tudományos és technikai színvonalban, egyre élesebbé válik az ember korlátozott, élettanilag determinált befogadóképessége és alkotóereje miatti dilemma. A következő korszak nagy kérdése lesz, hogy mit is jelent számunkra a minden irányban nagyon fejlett tudomány, és az egyes embernek csak egy-egy irányban ezzel adekvát ismeretanyaga.

Feladatomból az volt, hogy köszöntsem Önöket a magam és a kormány nevében Magyarország földjén, és sikeres tanácskozást kívánjak. Tanácskozást, amelyen a finanszírozás kérdései is felmerülnek majd, annak kérdése, hogy miként lehet létrehozni olyan pénzügyi bázist, amely képes működtetni a tudományos szakkönyvtárakat. Az a szót járja Magyarországon – biztosan másutt is ismert –, hogy a bankárok a festészetéről szeretnek beszélni, a festőművészek vesszőparipája pedig a pénz. Igyekeztem elkerülni, hogy miniszterelnökként a pénzről kelljen szólnom, amit – gondolom – Önök vártak tőlem. Köszönöm, hogy meghallgattak.

Antall József

A Könyvtári és Informatikai Kamara és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete együttműködésének alapelvei

Az átalakuló képviseleti és szakmai érdekvédelmi rendszer megköveteli, hogy az azonos szakmai területen működő szervezetek meghatározzák együttműködésük feltételeit, tartalmát és formáit.

Minden valódi együttműködés alapja az együttműködési szándék. Az együttműködést a szervezetek alapszabálya, szervezeti és működési szabályzata, szervezettsége, nagysága, valamint hagyományaink befolyásolják.

Az *Egyesület* olyan szakmai szervezet, mely a könyvtárosra, a szakemberre koncentrálna, rajta keresztül kíván hatást gyakorolni a könyvtári munkára. Ehhez alakította ki tagsági rendjét, kapcsolati rendszerét, szervezeteit, testületeit, rendezvényeit.

A *Kamara* a könyvtárak és informatikai intézmények intézményi érdekképviseleti szervezete. Ennek megfelelő a szervezeti felépítése, tagoltsága, tagsága, működési rendje.

A szervezetek tiszteletben tartják egymás hagyományait, belső működési rendjét. Ezt figyelembe véve szervezik együttműködésüket, valamint más, a

könyvtárügyben érintett szervezetekkel kialakítandó viszonyukban is törekse-
nek érvényrejuttatni ezen együttműködés alapelveit.

Az együttműködés alapelvei

1. Kölcsönösen tiszteletben tartják egymás önmeghatározását, testületeik tag-
ságuktól kapott jogosítványait.

2. Az egyeztetés, a közös érdekeltség és közös fellépés nem gyengítheti az
egyes szervezetek autonómiáját és felelősségét.

3. A közös fellépés konkrét kérdésekben történik, ezért az eltérő vélemény
más esetekben fennmarad(hat).

4. Az együttműködés a szervezetek testületei között jön létre.

5. Minden konkrét együttműködési terület konkrét együttműködési formát
igényel (például: bizottság, egyeztető megbeszélés, testületek közös tanácsko-
zása stb.).

Az együttműködés elsődleges területei

1. A szakma képviselője a jogalkotásban és a fejlesztési kérdések;

2. A könyvtári rendszerek finanszírozási kérdései;

3. Az állami feladatvállalás és az önkormányzati, fenntartói kötelezettségek
kérdései;

4. Szakmai minimumok, normatívák;

5. Etikai kérdések;

6. Központi szolgáltatások figyelemmel kísérése;

7. A könyvtári dolgozók helyzete;

8. Képzések, továbbképzések;

9. Szakmai propaganda, reklám;

10. Nemzetközi kapcsolatok.

Az együttműködés etikai alapja

1. Minden szervezet a saját tagságától kapja jogosítványait, csak neki köteles
beszámolni.

2. Minden szervezet önállóan kezdeményez, az általa feltárt kérdést felajánl-
hatja együttműködésre.

3. Ha a partnerszervezet érdektelenséget mutat, vagy azt elutasítja, a kezde-
ményező szervezet dönti el, hogy önállóan is képviseli-e a témát.

4. Ha egy szervezet, vagy annak tagja képviseli az együttműködő szervezete-
ket bizonyos tárgyalásokon, a felhatalmazásnak foglalkozni kell a vállalás vagy
az elkötelezettség mértékével.

5. Az együttesen végzett munkáról együttes tájékoztatást kell adni a tagság,
a nyilvánosság, a partnerek, az államigazgatási és politikai szervezetek részére.

6. Az elért eredmények vagy kudarcok nem sajtóíthatók ki.

Budapest, 1992. március 5.

Zalainé Kovács Éva
elnök

Könyvtári és Informatikai Kamara

Dr. Horváth Tibor
elnök

Magyar Könyvtárosok Egyesülete